

Ewa SZADY

REWITALIZACJA TERENÓW PRZEMYSŁOWYCH JAKO ELEMENT MODERNIZACJI MIAST

Streszczenie. Koncepcja skutecznego planowania przestrzennego zakłada, że obszary aktywizuje:

- rozwój przemysłów wysokiej techniki,
- koncentracja różnorodnych i konkurencyjnych przemysłów,
- współpraca między środowiskiem lokalnym a władzami centralnymi,
- duży udział przemysłów prywatnych,
- poczucie wspólnoty regionalnej lub lokalnej.

Do takiego urozmaicenia produkcji zamierza się doprowadzić przemysł w północnej Nadrenii Westfalii na intensywnie zurbanizowanych i zdewastowanych terenach Zagłębia Ruhry. Przekształcenia terenów przemysłowych zmierzają do odnowy terenów zielonych i opracowania zasad dla ekonomicznego rozwoju regionu.

REVITAL OF INDUSTRIAL AREAS AS AN ELEMENT OF TOWN IMPROVEMENT

Summary. The idea of effective town and country planning assumes that areas are activated by:

- development of high-tech industries,
- concentration of varied and competitive industries,
- cooperation between the local community and central authorities,
- large participation of the private industries,
- feeling of regional or local bond.

Industry in Northern Westfalia aims at such diversity of production on in tensely urbanized and devastated areas of the Ruhr Basin. The transformations of industrial areas have as their purpose the regeneration of green areas and preparation of principles for the economic growth of the region.

REVITALISIERUNG VON INDUSTRIEGELÄNDEN ALS ELEMENT DER MODERNISIERUNG VON STÄDTEN

Zusammenfassung. Die Konzeption der wirksamen Raumplanung setzt voraus, daß die Aktivierungsfaktoren der Gebiete sind:

- Entwicklung der Industriezweige hoher Technik,
- Konzentration verschiedenartiger und konkurrierender Industrien,
- Zusammenarbeit zwischen dem örtlichen Milieu und den Zentralbehörden,
- großer Anteil der Privatindustrie,
- Gefühl der regionalen und lokalen Gemeinschaft.

Es wird beabsichtigt, die Industrie in Nordrhein-Westfalen auf den intensiv urbanisierten und degradierten Geländen des Ruhrgebietes zu einer solchen Mannigfaltigkeit der Produktion zuzuführen. Die Umgestaltung von Industriegeländen ist auf die Erneuerung von Grundflächen für die wirtschaftliche Entwicklung der Region gerichtet.

Prowadzone są badania nad skutecznymi sposobami powtórnego zagospodarowania starych dzielnic przemysłowych. W 1987 roku w państwach zachodnich została opracowana koncepcja efektywnego planowania regionalnego.¹⁾ Koncepcja ta opiera się na pięciu założeniach.

Podstawowym założeniem jest stwierdzenie, że w obecnej sytuacji aktywizować lub rekonstruować określony region można przez rozwój przemysłów wysokiej techniki.

Drugim założeniem jest, że rozwój przemysłu wysokiej techniki następuje w miastach i wielkich aglomeracjach przemysłowych. Większa różnorodność sąsiednich przedsiębiorstw jest czynnikiem wspomagającym wylęganie się nowych firm. Miasta rozkwitają, gdy nagromadzony w nich przemysł jest urozmaicony i konkurencyjny.

Trzecim założeniem jest ścisła współpraca między środowiskiem lokalnym a władzami centralnymi, dająca najlepsze efekty w promowaniu rozwoju przemysłów wysokiej techniki.

Czwarte założenie to przekonanie, że decydującą rolę w rozwoju przemysłów wysokiej techniki muszą odgrywać przemysły prywatne. Jednocześnie postuluje się, aby sektor państwowy formułował i rozprowadzał wśród przedsiębiorców wykazy najbardziej obiecujących dziedzin przemysłów wysokiej techniki.

Piątym założeniem jest znaczenie współpracy opartej na poczuciu wspólnoty regionalnej lub lokalnej. Znajduje to szczególnie wyraz w ideologii partnerstwa.

Wielu badaczy na gruncie teorii Kondratiewa i poza nią wskazuje, że nowe technologie, biotechnologie, mikroelektronika, projektowanie przemysłu wspomagane komputerem będą podstawą gospodarczej żywotności krajów uprzemysłowionych.

Rewolucyjne zmiany zapowiada wprowadzenie mikroprocesorów, pozwalające na przeniesienie pracy do mieszkań, co wiąże się ze zmianą układów mieszkań i ze zmianą socjologiczną jednostek osiedleńczych. Są to tendencje do wysoko uprzemysłowionego chałupnictwa. Różnorodność współczesnej produkcji pozwala na zatrudnienie grup pracowników o różnych kwalifikacjach, różnych potrzebach i różnych możliwościach pracy.²⁾

Do takiej różnorodności produkcji zamierza się doprowadzić przemysł w północnej Nadrenii-Westfalii na intensywnie zurbanizowanych i zdewastowanych terenach Zagłębia Ruhry. Zagłębie Ruhry liczy 5 mln mieszkańców. Szczególne znaczenie ma tu region Emscher o powierzchni 800 km², na którym położonych jest 17 miast. Rewitalizacja tych terenów ma inaczej przebiegać niż w opuszczonych dokach londyńskich. Na obszarze 800 km² wzdłuż rzeki Emscher powstaje Międzynarodowa Wystawa Budownictwa, która trwać ma 10 lat. W ramach wystawy opracowane zostaną projekty:

- odnowy krajobrazu,
- nowych miejsc pracy i nowych form mieszkalnictwa,
- wykorzystania obiektów przemysłowych,
- regulacji zlewiska rzeki Emscher i renowacji kanału.

Obszar wystawy nazwany parkiem Emscher zamieszkiwany jest przez 2 mln ludzi. Władze regionalne północnej Nadrenii - Westfalii postanowiły doprowadzić do przekształcenia terenów przemysłowych, zapewnić odnowę terenów zielonych i przygotować zasady dla ekonomicznego rozwoju regionu.³⁾

Nazwa park kojarzy się z przyrodą i krajobrazem otoczenia. Na wydzielonym obszarze 800 km² zieleń i otwarta przestrzeń zajmują 43% powierzchni, wody zajmują 3% powierzchni, a nieużytki 8%. Teren ten zostanie nie tylko zabezpieczony przed wykorzystaniem na cele budowlane, ale znacznie powiększony i tak ukształtowany, aby powstał ciekawy park krajobrazowy. Celem parku jest wprowadzenie koncepcyjnych, realizacyjnych, politycznych,

finansowych i organizacyjnych zasad dla przyszłej ekologicznej i socjalnej restrukturyzacji na obszarze Emscher.

NiefORMALNE, ramowe wytyczne projektów zagospodarowania obejmują główne koncepcje przestrzenne. Są to:

- koncepcja obszarów ważnych dla rewaloryzacji krajobrazu z podaniem uwarunkowań i ograniczeń,
- koncepcja zachowania zabytków kulturowych z okresu powstawania przemysłu w regionie Emscher,
- koncepcja lokalizacji zakładów przemysłowych z punktu widzenia ich międzynarodowej konkurencyjności,
- koncepcja rozwiązania śródmieść miast jako miejsca lokalizacji zakładów.

Przyjęta strategia rozwoju regionu i ocena wpływu władz państwowych i lokalnych na decyzje podejmowane przez sektor gospodarczy będzie w następnych latach poddawana weryfikacji na podstawie międzynarodowej wymiany doświadczeń.

Pierwsza prezentacja dokonań przewidziana jest na przełomie 1994/1995 roku. Współpraca ta winna przebiegać od poszukiwania idei, poprzez koncepcje projektowania, aż do detali wykonawstwa.⁴⁾

Na przykładzie miasta Dortmund uznano, że przywrócenie użyteczności leżącym odłogiem terenom przemysłowym jest dotąd niezadowolające. Zamknięcie kopalń i koksowni pozostawiło szereg nieużytków. Wykorzystanie terenów po nieczynnych kopalniach i koksowniach jest przedsięwzięciem bardzo kosztownym i ryzykownym ze względu na znajdujące się tam zwąły żużla i kamienia. Dyskusja wokół zagadnienia, kto ma ponosić koszty likwidacji hałd, spowodowała, że zainteresowanie towarzystw górniczych sprzedażą tych terenów spadło do zera. W rezultacie ponowne wykorzystanie na cele przemysłowe postępuje w ślimaczym tempie. Towarzystwa górnicze zagospodarowują posiadane tereny, robią to jednak bez planów, które dawałyby szansę na poprawę jakości infrastruktury miast. Powstają więc obszary o małej atrakcyjności, na których mnożą się zakłady o marginesowym znaczeniu. Takie postępowanie będzie jeszcze przez wiele lat hamować urbanistyczną rewaloryzację Dortmundu.

Jeśli w regionie Emscher ma się udać realizacja zróżnicowanej struktury produkcji i przedsiębiorstw, będzie to wymagać pilnego i systematycznego przygotowania odpowiednich lokalizacji. Przez określenie pracy w parku należy zatem rozumieć w ramach Międzynarodowej Wystawy Budowlanej wybrane lokalizacje, które dzięki współdziałaniu inwestycji publicznych i prywatnych cechować się będą wysokim poziomem jakości i atrakcyjności. Używane są tu nazwy: park przemysłu, park rzemiosła, park usług, park nauki. Autorzy planów zastrzegają się, że koncepcja ta ma niewiele wspólnego ze znanymi z ubiegłych lat parkami przemysłowo-osiedleńczymi. Twierdzą, że można przytoczyć wiele międzynarodowych przykładów, które pokazują, jak ważna jest atrakcyjność lokalizacji dla przyciągnięcia nowoczesnych przedsiębiorstw i wykwalifikowanej siły roboczej. Również i z tego względu idea "pracy w parku" ma wielkie znaczenie dla ekologicznie i ekonomicznie koniecznych zamierzeń innowacyjnych.⁹⁾

Na obszarze tym mają powstać obok parków krajobrazowych również parki przemysłowe. Restrukturyzacja regionu wymaga zróżnicowania charakteru przedsiębiorstw produkcyjnych, rzemieślniczych i usługowych. Należy równolegle rozwijać różne formy działalności produkcyjnej, lecz bez dominacji jednej gałęzi wytwórczości.

Dla regionu Emscher z jego jednostronną strukturą gospodarczą najważniejsze jest zróżnicowanie przedsiębiorstw i produkcji, aby zapewnić zatrudnienie mieszkańcom regionu obecnie i w przyszłości. Wymaga to wyrugowania zakładów produkcyjnych o niskim stopniu przetwórstwa i nieatrakcyjnych miejscach pracy, gdyż w przeciwnym razie zostałyby zablokowany napływ przedsiębiorstw wysokiej techniki, które wymagają dobrych warunków środowiskowych.

Jednocześnie planowana jest rewitalizacja osiedli robotniczych, honorująca zastaną formę architektoniczną. Podwyższony zostanie standard mieszkań zlokalizowanych w starych budynkach, w których nadal będą mieszkać robotnicy.

Podsumowując można stwierdzić, że we współczesnych tendencjach projektowania przemysłu zauważamy dążność do integracji przemysłu i osadnictwa. Tendencja ta jest zgodna z obserwowanym zacieraniem się podziału na pracę i niepracę w społecznym różnicowaniu dzielnic miasta.

Strukturalizacja przestrzeni społecznej według koncepcji Castellsa przeciwstawia się segregacji przestrzennej, to znaczy separacji tego, co społeczne, czyli niepracy od tego, co niespołeczne, czyli pracy, produkcji przemysłowej i obsługującej ją wymiany.⁶⁾

Obserwuje się równoczesność działań, a więc wydzielenie funkcji, jak to ma miejsce w parkach technologicznych i jednoczesne włączenie ich w organizm miejski, co widoczne jest w rewitalizacji terenów poprzemysłowych.

Sukces leży w kontynuacji, w ciągłym doskonaleniu warunków życia.

Urbanistyka realizuje społeczny styl życia i społeczną strukturę wartości. Raczej ułatwia niż dyktuje sposoby zaspokojenia gustów wyrażanych przez społeczeństwo.

W projektowaniu terenów przemysłu przeważa tendencja integralnego włączenia produkcji w środowisko społeczne i przestrzenne miasta.

Przypisy

- 1). Por. Miller R., Gote M.: Growing the Next Silicon Valley. Lexington Books. Massachusetts - Toronto 1987.
- 2). Por. Gawłowski J.T.: [w:] Wybrane zagadnienia projektowania architektonicznego zakładów przemysłowych. Skrypt uczelniany Polit.Śl., nr 1457, Gliwice 1990.
- 3). Workshop for the Future of Old Industrial Areas - Emscher Park. Gelsenkirchen 1989.
- 4). Internationale Bauausstellung Emscher - Park. Der Minister für Stadtentwicklung, Wohnen und Verkehr des Landes Nordrhein - Westfalen 1989.
- 5). Por. Hennings G.: Wirtschaftliche Revitalisierung Das Beispiel der Stadt Dortmund. Informationen zur Raumentwicklung nr 5-6, 1988.
- 6). Por. Castells M.: Kwestia miejska. PWN, Warszawa 1982 oraz Błasiak W.: Treści społeczne w polskich planach przestrzennych. U.S. Katowice, 1989.

Abstract

The restoration and upgrading of industrial areas in the city encourages to look for efficient methods of renewed management of the old districts. In 1987 were prepared the assumptions for regional planning concepts. It was accepted that:

- it is possible to stimulate to activity or reconstruct a given region nowadays through the growth of modern tech industries,
- cities thrive when industry concentrated in them is varied and competitive,
- close cooperation between the local community and the central authorities gives the best effects in promoting the development of modern technique,
- the crucial role in the expansion of modern industries must be played by private industries,
- cooperation based on the feeling of regional or local bonds is of importance.

Industry in Northern Westfalia aims at such diversity of production on intensely urbanized and devastated areas of the Ruhr Basin. Revival of these areas is to proceed in a different way than in the London Docks. On an area of 800 km along the Emscher river is being created an International Building Exhibition that will last for 10 years. Within the scope of this Exhibition the following projects shall be prepared:

- landscape renovation,
- new workplaces and new forms of housing,
- regulation of the River Emscher catchment area and renovation of the canal.

The exhibition area called the Emscher Park is inhabited by 2 mln people. For the Emscher region, with its unilateral economic structure, it is most important to diversify the production companies, so as to ensure employment to the inhabitants of the region now and in future. This requires the ousting of production plants with a low degree of processing and unattractive places of work, because otherwise, the inflow of modern enterprises seeking good environmental conditions would be blocked. At the same time, the restoration and upgrading of the workers' settlements is planned, by maintaining the existing architectonic form. The standard of flats located in old buildings will be raised but workers shall still continue living there.